

2. Berbig R. Uwe Johnson. Befreundungen, Gespräche, Dokumente, Essays / Roland Berbig, Thomas Herold. – Berlin : Edition Kontext, 2002. – 544 S.
3. Fahlke E. Ich Überlege mir die Geschichte. Uwe Johnson im Gespräch / Eberhard Fahlke. – Frankfurt a. M. : Suhrkamp Verlag, 1988. – 360 S.
4. Fries U. So noch nicht gezeigt. Uwe Johnson zum Gedenke / Ulrich Fries. – Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht Gmh & Go. KG, 2006. – 377 S.
5. Gruyter W. Uwe Johnson zwischen Vormoderne und Postmoderne / Walter de Gruyter // Internationales Uwe-Johnson-Symposium / Carsten Gansel, Nicolai Riedel (Hrsg.) – Berlin : Verlag Walter de Gruyter, 1995. – 353 S.
6. Helzinger S. Erinnern und Erzählen. Ein Versuch über Uwe Johnson und Crista Wolf / Sonja Helzinger // Johnsons Jahrbuch 11. – Göttingen, 2005. – S. 1–5.
7. Kim Y. Modalität als Kategorie des modernen Erzählens / Yeon-Soo Kim. – Münster : Lit. Verlag, 2005. – 413 S.
8. Müller U. William Faulkner und die deutsche Nachkriegsliteratur / Ute Müller. – Würzburg : Königshausen & Neumann Verlag, 2005. – 313 S.

Стерничук Вита. Категория модальности в контексте немецкоязычного наследия Уве Йонсона. В статье рассматривается модальный аспект творчества Уве Йонсона. Сверхлюбовь автора к конкретному и фрагментарному создают своеобразный калейдоскоп из частичных аспектов, которые нужно соотнести для того, чтобы увидеть целостную картину произведения. Благодаря накоплению автобиографического наследия Йонсону удается осуществить смену перспектив между прошлым и настоящим. Нетрадиционность повествования Йонсона побуждает читателей к повышенной концентрации внимания, к вдумчивому прочтению, в разгадывание замалчиваемых автором фактов. Тесная связь фикционного и фактического дает все основания говорить о модальном аспекте повествования Йонсона. Модальность в литературном произведении тесно связана с нарративной ситуацией, а именно формой представления авторского «Я» в тексте. Благодаря модальности речь персонажей превращается в речь автора. Писатель и персонажи произведения определяются вероятностью, правдивостью ими же высказанных фактов, применяя потенциальные составляющие модальности: иронию, комментарий критику.

Ключевые слова: модальность, автор, жанр, литературный стиль, Уве Йонсон, творчество.

Sternichuk Vita. Category of Modality in the Context of the German-Speaking Uwe Johnson's Heritage. The article deals with the modal aspect of Johnson's writing. The author's love to the specific and fragmented produce effect of original kaleidoscope of partial aspects need to correlate so that to see a complete picture of the work. Thanks to the accumulation of autobiographical experience Johnson is able to make a change in perspectives between past and present. Untraditional narration of Johnson stimulates readers to high concentration, the thoughtful reading to solving a concealment of the author facts. The close connection between fictional and actual indicates a modal aspect of the narrative by Johnson. The modality of literary work is associated with narrative situation, such as form of author representation in the text. Thanks to modality language of characters transformed into the language of the author. The writer and the characters of the writing are determined by probability, truthfulness of the facts applying potential modality components: irony, comment, criticism.

Key words: modality, author, genre, literary style, Uwe Johnson, writing.

Стаття надійшла до редколегії
02.04.2015 р.

УДК 81'276.6:62+81.111

Марта Томахів

Дистинктивні ознаки відеолекції як жанру сучасного наукового англомовного дискурсу

Статтю присвячено актуальній проблемі сучасної лінгвістики й дискурсознавства – аналізу відеолекції як нового жанру англомовного наукового дискурсу. Проаналізовано дослідження питання жанрової варіативності наукового англомовного дискурсу, її збагачення у зв'язку з технологічним прогресом, усе більшою популярністю віртуального наукового спілкування, розвитком масових відкритих онлайн-курсів. Особливу увагу звернено на сучасний стан розроблення проблематики т. зв. «кібержанрів» наукового дискурсу. Схарактеризовано сучасні

підходи до визначення поняття *жанр* як такого в науковому дискурсі, основні класифікації жанрів наукового стилю, специфічні риси сучасного англomовного дискурсу в його жанровій варіативності, що відображають мовні зміни в добу глобалізації, підходи до дефініції відеолекції та її різновидів, описано відеолекцію як жанр віртуальної наукової комунікації, виокремлено дистинктивні ознаки відеолекції як жанру наукового дискурсу, схарактеризовано її «жанровий портрет», зроблено висновки та визначено перспективи подальших досліджень у цьому аспекті.

Ключові слова: англomовний науковий дискурс, жанр, кібержанр, жанрова варіативність наукового дискурсу, дистинктивні ознаки, масові відкриті онлайн курси, відеолекція.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогодні наукове товариство починає застосовувати нові комунікативні засоби у сфері науки. З кожним роком усе популярнішою стає онлайн-комунікація. Сучасне реальне наукове суспільство вже звикло до віртуального світу, що розвивається з неймовірною швидкістю і спричиняє трансформації у сфері освіти та наукового спілкування. У технологічному XXI ст. віртуальна комунікація поступово витісняє реальну. Хронотопом наукового спілкування часто стають не реальні лекційні аудиторії, навчальні кабінети, конференційні зали, а віртуальні кімнати, віртуальне мережеве середовище. Сьогодні можна брати участь у конференції, здобувати вищу освіту чи підвищувати свою кваліфікацію, вивчаючи певний курс, навіть не виходячи за межі свого дому, а лише маючи доступ до Інтернету, комп'ютера, планшета, мобільного смартфона чи інших гаджетів.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасна англomовна наука вражає різноманітністю жанрів, які виникають у зв'язку з поступом наукової думки та появою нових засобів наукової комунікації. Технологічні зміни сприяють розвитку нових форм наукової взаємодії, призводять до заміни середовища спілкування – каналу комунікації і, своєю чергою спричиняють появу нових віртуальних жанрів, які досі не вивчали. Якщо таким первинним жанрам наукової мови, як стаття, монографія, дисертація тощо чи таким вторинним, як анотація, рецензія, учені приділили значно уваги, то відеолекцію як жанр не досліджували взагалі. Це питання на сьогодні – своєрідна *terra incognita* сучасного дискурсознавства. Хоча знаходимо дефініції відеолекції та її підвидів, жоден із дослідників не розглядав ні дистинктивних ознак цього жанру, що визначають його зміст, ні жанротворчих характеристик відеолекції. Можемо констатувати: це стаття – одна з перших робіт, присвячених характеристиці відеолекції як жанру наукового дискурсу.

Мета статті – виокремити дистинктивні жанрові характеристики відеолекції як жанру наукового дискурсу через опис її «жанрового портрета», або жанрограми (дослідження здійснюватимемо частково за допомогою нового мовознавчого напрямку – лінгвістичної генології наукової комунікації [10], що передбачає узагальнену лінгвокомунікативну характеристику жанру на основі результатів уже проведених досліджень і спостережень самого дослідника).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сьогодні відеолекції – потужні й популярні носії наукових знань, засіб їх передачі, поширення та обговорення. Їх особлива роль зумовлена технологічними можливостями, які з'являються останнім часом і дають змогу швидко поширювати навчальну інформацію, застосовуючи всі можливі мультимодальні засоби. Цифрові технології стали чудовим способом передачі знань та матеріалу, і дали змогу легко перенести «буття» звичайної лекції в онлайн-режим, перетворивши «живу» лекцію у відео- чи аудіоматеріал, що супроводжується синхронно відтворюваною презентацією чи електронними слайдами [14, с. 1]. З кожним роком широкодоступними стають віртуальні курси та навчальні програми, які ґрунтуються на відеолекціях, які є відкритими, масовими, публічними, часто безкоштовними. Такі навчальні курси отримали назву *масові відкриті онлайн-курси* (від. англ. *massive open online courses*). Ці ресурси здійснюють навчання за допомогою Інтернету та використовують як засоби навчання не лише відеолекції, а й матеріали для читання і домашніх завдань, інтерактивні форуми користувачів (що створюють та інтегрують спільноту студентів, викладачів, асистентів). Багато країн світу запускає та розвиває свої національні бази онлайн-освіти (в Україні – це ресурс *Prometheus*), та все ж найпопулярніші й наймасовіші сьогодні сайти, які пропонують величезну кількість саме англomовних навчальних програм за різними напрямками, наприклад такі, як *Coursera*, *EdX*, *Udacity*, *FutureLearn*, *BBC Learning*, *iTunesU*, *Khan Academy*, *MIT OpenCourseWare*, *Open Yale Courses*, *OpenLearn*, *TED* та ін. Саме відеолекція є основою цих масових відкритих онлайн-курсів, засобом передачі наукових знань, тому заслугою претендує на місце в класифікації жанрів наукового дискурсу.

Питання різноманітності жанрів наукового дискурсу досліджувало багато вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема Р. С. Алікаєв, І. Г. Кошева, Н. М. Краєвська, Н. М. Разінкіна, І. Ю. Тарасова, О. С. Троянська, О. М. Ільченко та ін. Є чимало підходів до класифікації та систематизації жанрів наукового дискурсу, які ґрунтуються на різних критеріях, та у цьому дослідженні спираємося на класифікацію О. Троянської, відповідно до якої вчена поділяє жанри наукового дискурсу на «ядерні», «периферійні», «суміжні» [8, с. 192]. Для докладнішого ознайомлення із цією класифікацією жанрів наукової мови розглянемо табл. 1 [5; 6, с. 118; 8, с. 192].

Таблиця 1

Класифікація жанрів наукового дискурсу

№	Група жанрів	Наближеність до ядра наукового стилю	Жанри
1.	Ядерні (основні)	формують ядро стилю та визначають специфіку стилю	наукова стаття, науково-технічний звіт, монографія, дисертація
2.	Периферійні	належать до наукового стилю, проте не складають його основи	підручник, довідник, рецензія, анотація, реферат, тези, наукова біографія
3.	Суміжні	перебувають на межі між науковим стилем та іншими стилями – офіційно-діловим, публіцистичним тощо	
	Ядерно-суміжні	не репрезентують особливостей суто наукового стилю, проте тяжіють до ядра стилю за своєю комунікативною значущістю	доповідь, повідомлення, науковий діалог (пізнавальний діалог, полеміка)
	Периферійно-суміжні	не належать до ядра стилю ні за своєю комунікативною значущістю, ні за мовними ознаками	патент, інструкція, документація, державні стандарти, а також лекція

Звісно, перелік жанрів, за О. Троянською, неповний, оскільки це класифікація розроблена ще в 1980-х рр. Дискурс розвивається у своїй різноманітності, наукова думка здійснює поступ, тому можемо говорити про такі додаткові базові жанри англословного наукового дискурсу як різновиди статей – оглядові та експериментальні статті, наукові статті типу «обговорення за круглим столом», «інтерв'ю», матеріали наукових конференцій, оголошення про майбутні конференції, повідомлення про минулі конференції, нові наукові й технічні розробки, подання на отримання грантів, традиційна та електронна наукова кореспонденція тощо [3, с. 8; 5]. Більше того, вважаємо, що цей перелік можна доповнити й жанрами, що з'явилися у зв'язку із розвитком інформаційних технологій, дистанційного навчання та комп'ютерно-опосередкованого навчання, адже електронна сфера спілкування має всі потенційні можливості для формування своїх жанрів, зокрема таких як *електронна кореспонденція (і-мейли)*, *інтранетова комунікація*, *списки розсилок*, *чати*, *відеопрезентація* та *відеолекція* [1; 13, с. 254]. Ці жанри, чи, як трактують деякі джерела, *кібержанри*, у зв'язку з популяризацією дистанційної освіти та масових відкритих онлайн-курсів, стали дуже поширеними в Інтернеті [13, с. 252]. Хоча відеолекція не є нуклеарним жанром наукового дискурсу, проте вона репрезентує формальну наукову комунікацію, оскільки фіксує її крізь форми відео- та аудіозапису, текстового запису, тобто через форми, загальноприйняті в сучасний період розвитку науки [10, с. 214].

Сьогодні можемо виділити три основних визначення відеолекції, які класифікують різні її формати [11; 14, с. 2]:

Цифрова лекція (Digital Lecture). Цифровою лекцією можна назвати будь-яку, що ведеться або синхронно (онлайн), або ж несинхронно, із запису. Перший тип, синхронний, вимагає дистанційного відвідування студентами живої лекції, що транслюється їм за допомогою цифрових технологій, «у прямому ефірі», тоді як інший, другий тип, дає змогу ознайомитися з лекційним матеріалом за допомогою потокових технологій чи оптичних накопичувальних носіїв (CD, DVD носії тощо). Цифрові лекції можуть бути зафільмовані або *in vivo* («наживо») або *in vitro* («у пробірці» – тут «у студії»). Можемо припустити, що цей термін уживають для загальної характеристики цифрової лекції, відмінної від живої лекції як такої, і ототожнити поняття *цифрова лекція з відеолекцією*. Своєю чергою, цифрові лекції можемо поділити на:

Жива оцифрована лекція (Live Digitized Lecture (LDL)) являє собою будь-який цифровий навчальний ресурс, що фільмує перебіг лекції, у якій беруть участь студенти (*in vivo*). Жива оцифрована лекція є просто електронною версією події, що відбулася на живо (викладач звертається із лекцією до студентів, що фізично присутні в аудиторії).

Електронна лекція (e-Lecture) – це будь-який цифровий навчальний ресурс у форматі лекції, що знімається в студії (*in vitro*) з потрібним технічним персоналом задля залучення студентів до електронного навчання. Лектор звертається до віртуальної аудиторії, тобто до потенційних студентів, які відвідають лекцію пізніше. Відрізняє живу цифрову лекцію від електронної лекції, радше, соціокогнітивний аспект, ніж технологічний.

Отже, на основі викладеного вище, робимо висновки: відеолекція не лише є жанром наукового дискурсу, а й має вже свою певну жанрову різновидність.

Соціолінгвістика трактує жанр як «типову ситуацію спілкування», «форму» спілкування у тій чи тій комунікативній ситуації [7, с. 95]. За одним із найвідоміших теоретиків жанру Джоном Свейлзом (*John Swales*), жанри – це різні категорії текстів, які розвивають члени конкретного типу дискурсу, залежно від використання ними мови в спеціалізованому реєстрі [13, с. 252]. Жанр дискурсу – результат поетапного породження тексту для виконання певної соціальної функції, у якому вибір лексико-граматичного оформлення і риторичної організації тексту визначається цілком та функцією самого жанру [4, с. 13]. О. С. Троянська, услід за М. М. Бахтіним, виділяє конкретні *чинники*, які впливають на належність до певного жанру, тобто визначають жанр, а саме предметно-сміслову вичерпаність, мовленнєвий задум чи волю того, хто говорить, а також типові композиційно-жанрові форми вивершення жанру [8, с. 195], інакше кажучи *предмет, комунікативне завдання, композиція*. Усе ж вважають, що головну роль у становленні жанрів відіграють ті соціокультурні функції, які властиві науковим творам, а власне *комунікативні завдання*, на здійснення яких спрямовані жанри. Наукові тексти мають за мету *фіксувати, розширювати або змінювати* дисциплінарні знання.

Беручи до уваги перший чинник – *предмет*, можемо розрізнити відеолекції за майже всіма можливими академічними темами, які входять у спектр наукових знань. Відомо, що залежно від жанрової різновидності, з'являються додаткові *комунікаційні установки* [9, с. 20]. У разі відеолекції, це, зокрема, усний виклад матеріалу – презентація наукового знання, під час якого виникають особливі завдання, пов'язані з елементом спонтанності, з прагненням установити контакт з аудиторією, якої, залежно від різновиду відеолекції, лектор може взагалі не бачити. Відеолекція може ставити перед собою завдання дати узагальнено-стисло презентацію наукових знань, їх оцінку, популяризацію та рекламування сучасних наукових досягнень – частково саму себе. Реалізація цих функцій невіддільно взаємопов'язана з *організацією структури та добором мовних засобів*, із конкретним вибором оптимального функціонально-сміслового типу мовлення, стилістичних прийомів тощо. Так, власне канони наукового мовлення у відеолекції дещо «розхитані», оскільки задля здійснення заданих комунікативних цілей у наукову тканину проникають емоційно-образні, суб'єктивно-оцінні й навіть розмовні мовленнєві засоби, які суперечать стандартам наукового стилю. Лекторові потрібно застосовувати експліцитність викладу матеріалу, активізувати увагу слухачів [8, с. 197]. Структурно відеолекція побудована відповідно до певних правил, характерних для лекції як жанру зокрема, і відображають риси наукового стилю та дискурсу загалом. Вона складається з комунікативно-значущих відрізків тексту, кожен із яких відіграє певну функцію, є змістовною її частиною та підпорядковуються загальній комунікативній задачі [2, с. 100]. Щоправда, відеолекції притаманна «відкрита», «вільна», «м'яка» структура, яка забезпечує більш прозорий та зрозумілий виклад наукового знання. Узагалі хочемо звернути увагу на те, що з появою медійних онлайн-ресурсів, наука почала ще більше пристосовуватися до публічної аудиторії, розширюючи взаємодію наукового та громадського товариства. Учені висувають думку, що саме Інтернет «розмиває» межі між наукою та «не-наукою», і такий процес може сприяти модифікації наукових жанрів [12].

Окрім перелічених вище факторів, які визначають жанр, треба розглянути ще й додаткові дистинктивні характеристики, які дають змогу розрізнити жанри в межах одного типу дискурсу. До них належать: *обсяг, структура та канал* [2, с. 100]. Залежно від типу відеолекції, обсяг та структура можуть відрізнитися, оскільки тривалість відеолекції може варіювати від хвилини й більше, проте канал реалізації – аудіовізуальний – залишається тим самим.

Залежно від критеріїв оцінювання жанрів наукового дискурсу, можна виділити *усні* (доповідь, повідомлення, лекція, науковий діалог) та *письмові* (усі решта) жанри, а також *первинні* та *вторинні* [6, с. 118]. Вторинні жанри – ті, що виникли під впливом первинного жанру та зазнали змін у зв'язку з різними комунікативними цілями – зокрема анотація, реферат, рецензія, тези, довідкова та навчальна література різного роду, лекція (як усний жанр) тощо. Решту жанрів можемо віднести до первинних. Отже, відеолекція – усно-письмовий (оскільки часто, тим паче якщо це стосується англійської лекції, поряд із відеоматеріалами наводиться і текстовий варіант лекції) вторинний жанр наукового дискурсу.

Спробуємо узагальнити основні особливості жанру сучасного англійського дискурсу – відеолекції, у вигляді т. з жанрового портрета, або жанрограми. Жанрограма – це запис жанрових конвенцій, нормативних для продукування конкретних реалізацій певного жанру. Для створення портрета жанру відеолекції, скористаємося жанровими дескрипторами, які запропонувала Т. В. Яхонтова [10, с. 216].

Таблиця 2

Жанрограма («жанровий портрет») сучасної англійської відеолекції

Дискриптор	Конвенції
Жанрова мета (комунікативні цілі)	узагальнено-стисла презентація наукових знань, їх оцінка, популяризація та рекламування сучасних наукових досягнень; посередництво між науковцями та іншими потенційно зацікавленими наукою та навчанням
Адресантно-адресатна конфігурація	поліадресант і поліадресат – члени наукових спільнот, зацікавлені в продукуванні чи сприйманні наукового знання, а також полі адресанти – інші особи, дотичні чи зацікавлені в науковій та навчальній діяльності
Місце й статус у жанросфері	суміжно-периферійний жанр наукової комунікації
Канал комунікації	електронний
Фізичний субстрат	електронний
Вид жанру	макрожанр (може об'єднувати мікрожанри)
Шляхи дистрибуції	онлайн, або електронні носії (DVD, CD, флешкарти)
Просторово-текстова реалізація	складається зі значущих відрізків тексту, має назву, зміст, певне зовнішньо-текстове, звукове, або зафільмоване оформлення, текстовий варіант, сайт із навігаційним меню
Семіотичний статус	мультимодальний
Обсяг конкретно-текстових реалізацій і ступінь їх формального структурування	середній або малий діапазон обсягу (від 1 хв); вільне формальне структурування, широка інтерактивність
Когнітивно-функціональна організація семантики	жанрово специфічна
Жанрові елементи	назва, зміст, аудіовізуальні засоби
Мовностилістичне втілення	науково-академічний стиль з елементами розмовного
Експліцитні міжжанрові зв'язки	з подібними за структурою письмовими чи усними вторинними жанрами наукової комунікації (наприклад, лекція, доповідь тощо)
Вплив дисциплінарного чинника	наявність дисциплінарно-специфічних особливостей

Висновки та перспективи подальшого дослідження. За проведеним загальним та лінгвістичним аналізом, англійська відеолекція – це суміжно-периферійний усно-письмовий вторинний мультимодальний жанр наукової комунікації, якому властива низка дистинктивних ознак і характеристик. Відеолекція є фактично взагалі недослідженим жанром, тому об'єктом подальших наукових розвідок можуть бути численні аспекти відеолекції, зокрема, докладне вивчення структурних, мовно-риторичних (зокрема просодичних) особливостей тощо. Можемо підсумувати, що відеолекція виправдано претендує на місце в класифікації жанрів наукового дискурсу, оскільки реалізує практичне призначення мови для здійснення комунікативних цілей у межах наукового дискурсу.

Джерела та література

1. Антошинцева М. А. Механизмы адаптации жанра научно-учебной лекции к электронной сфере коммуникации [Электронный ресурс] / М. А. Антошинцева. – Режим доступа : www.cyberleninka.ru/article/n/mehanizmy-adaptatsii-zhanra-nauchno-uchebnoy-lektsii-k-elektronnoy-sfere-kommunikatsii

2. Грабовська Т. О. Наукова стаття як важлива складова системи жанрів дискурсу [Електронний ресурс] / Т. О. Грабовська, Ю. Г. Рожков // Наук. вісн. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. Сер. : Філол. науки. – 2013. – Вип. 186(2). – С. 98–103. Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvnu_fil_n_2013_186\(2\)_17.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvnu_fil_n_2013_186(2)_17.pdf)
3. Ільченко О. М. Етикетизація англо-американського наукового дискурсу : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 / О. М. Ільченко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – 37 с.
4. Корнейко І. В. Теорія жанру: теоретичні та прикладні аспекти : [монографія] / І. В. Корнейко, О. Б. Петрова, Н. О. Попова. – Х. : Друк. Мадрид, 2014. – 127 с.
5. Маслова Т. Б. Типологія наукового дискурсу в сучасній мовознавчій парадигмі [Електронний ресурс] / Т. Б. Маслова. – Режим доступу : http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe? C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/antame_2013_10_13.pdf
6. Рыбина Т. Н. К вопросу об учете жанрового разнообразия научной речи в процессе обучения слушателей факультета повышения квалификации данному стилю речи на английском языке / Т. Н. Рыбина // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов : Грамота, 2012. – № 2 (13). – С. 118–121
7. Скрипак І. А. Языковое выражение экспрессивности как способа речевого воздействия в современном научном дискурсе : на материале статей лингвистического профиля на русском и английском языках : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Скрипак Ирина Анатольевна. – Ставрополь, 2008. – 199 с.
8. Троянская Е. С. Особенности жанров научной литературы и отбор текстов на различных этапах обучения научных работников иностранному языку / Е. С. Троянская // Функциональные стили. Лингво-методические аспекты. – М. : Наука, 1985. – С. 189–201.
9. Троянская Е. С. Полевая структура научного стиля и его жанровых разновидностей / Е. С. Троянская // Общие и частные проблемы функциональных стилей. – М. : Наука, 1984. – С. 16–27
10. Яхтонова Т. В. Жанрові характеристики сучасного англомовного журналу / Т. В. Яхтонова // Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту. Сер. : Філологія. – 2014. – №10. – Т. 1. – С. 213–217
11. Bell T. Digital Lectures: If you make them, will students use them? Constraints on effective delivery of flexible learning systems [Elektronic resource] / T. Bell, A. Cockburn, B. McKenzie, J. Vargo. – Mode of access : <http://imej.wfu.edu/articles/2001/2/06/index.asp>
12. Miller Carolyn R. Genres in Scientific and Technical Rhetoric / Carolyn R. Miller, Jeanne Fahnestock// Poroi. – Vol. 9. – Iss. 1 (2013) : Article 12 [Elektronic resource] / R. Miller Carolyn, Jeanne Fahnestock. – Mode of access : <http://ir.uiowa.edu/poroi/vol9/iss1/12/>
13. Perez Llatanda Carmen Auria. Designing new genre identities in scientific and technical discourse: cognitive, social and pedagogical implications / Carmen Perez Llatanda Auria // Journal of English studies. – Vol. 3. – 2001 (2). – P. 251–263.
14. Stavros Demetriadis, Andreas Pombortsis. e-Lectures for Flexible Learning: a Study on their Learning Efficiency / Demetriadis Stavros, Pombortsis Andreas [Elektronic resource]. – Mode of access : http://www.ifets.info/journals/10_2/13.pdf

Томахив Марта. Дистинктивные признаки видеолекции как жанра современного научного англоязычного дискурса. Стаття посвящена актуальному вопросу современной лингвистики и дискурсологии – анализу видеолекции как нового жанра англоязычного научного дискурса. Представлен анализ имеющихся исследований вопроса жанровой вариативности научного англоязычного дискурса, ее обогащение в связи с технологическим прогрессом и популярностью виртуального научного общения, развитием массовых открытых онлайн-курсов. Особенное внимание обращено на современное состояние разработки проблематики т. наз. *кибержанров* научного дискурса. Рассмотрены современные подходы к определению понятия *жанр* как такового в научном дискурсе, основные классификации жанров научного стиля, специфические черты современного научного дискурса в его жанровой вариативности, что отражают языковые изменения в добу глобализации, подходы к дефиниции видеолекции и ее разновидности. Осуществлена характеристика видеолекции как жанра виртуальной научной коммуникации, выделены дистинктивные признаки видеолекции как жанра научного дискурса, описан ее «жанровый портрет», или жанрограмму, подведены итоги и предложенные перспективы дальнейших исследований.

Ключевые слова: англоязычный научный дискурс, жанр, кибержанр, жанровая вариативность научного дискурса, дистинктивные признаки, массовые открытые онлайн курсы, видеолекция.

Tomakhiv Marta. Distinctive Features of a Videolecture as of a Modern Scientific English Discourse Genre. The article analyzes a videolecture as a genre of modern scientific English discourse. The study deals with the analysis of present research of scientific English discourse genres variety, its enrichment due to technological progress, popularity of virtual scientific communication and development of massive open online courses. Special attention is paid to the current state of development of study of scientific English cybergenres. The article highlights the

contemporary approaches to the definition of genre in scientific discourse, the specific features of modern English scientific discourse in its genre variety which depict language changes in the era of globalization, approaches to videolecture and its types definition. The study presents the characteristic of a videolecture as a genre of virtual scientific communication and defines its distinctive features as of a scientific English discourse genre. The study offers a genre portrait or a "genre portrait" of a videolecture. At the end of the article the conclusions are drawn and suggestions for future studies are expressed.

Key words: scientific English discourse, genre, cybergenre, variety of genres of scientific discourse, distinctive features, massive open online courses, videolecture

Стаття надійшла до редколегії
08.04.2015 р.

УДК 811.111'42'44

Валентина Ущина

Фрактальна природа суб'єктного позиціонування в англomовному дискурсі ризику

У статті розглянуто поняття позиції суб'єкта дискурсивної діяльності (англ. – *stance*, далі – *позиція СДД*, *станс*) у дискурсивному середовищі англomовної ситуації ризику. Теоретичним підґрунтям для вивчення такого складного дискурсивного явища, як позиціонування, слугувала методика фрактальної геометрії, яка уможливує його розгляд у динамічному ключі, дає підставу говорити не просто про динамічну систему, а про цілісне творче середовище, у якому станс виявляється не структурою-ієрархією, а структурою-процесом. У рамках фрактальної парадигми позиція СДД трактується як фракталоподібна структура або когнітивно-дискурсивний конструкт, що репрезентує рекурентні й самоподібні конститuentи ідентичності як системи (фізичної, біологічної, соціальної, комунікативної, дискурсивної), що перебуває в процесі свого становлення та характеризується нестабільністю й хаотичністю, яка, проте, постійно еволюціонує до стійкого, упорядкованого цілого. Виявлено та проаналізовано мовні ресурси, що використовуються суб'єктами ситуації ризику для актуалізації епістемічного та афективного компонентів позиціонування як складників їх ситуативних ідентичностей.

Ключові слова: позиція суб'єкта дискурсивної діяльності, позиціонування, дискурс ризику, ідентичність, фрактальна динаміка, фракталоподібна структура, трикутник стансу, епістемічна позиція, афективна позиція.

У ХХІ ст. проблематика позиціонування (*stancetaking*) суб'єкта в дискурсі як механізму конструювання ним власної ідентичності стає досить актуальною в зарубіжних [7; 8; 9; 10; 11; 12; 15; 16; 17; 18; 22] та з'являється у вітчизняних лінгвістичних дослідженнях [3]. Було б, однак, несправедливим стверджувати, що це поняття зовсім нове в лінгвістиці. У різні часи його вивчали під різними термінологічними найменуваннями в різних ракурсах. Так, близькими за значенням до терміна «позиція суб'єкта дискурсивної діяльності» (*stance*) такі термінологічні одиниці, як *footing* (опора), *position* (позиція), *alignment* (узгодження), *evidentiality* (евіденційність), *appraisal*, *evaluation* (оцінка), *personal style* (персональний стиль), *intensity* (інтенсивність), *affect* (афект), *modality* (модальність), *perspective* (перспектива) й ін.

Усі ці поняття різномірні, але їх можна умовно об'єднати принаймні у дві групи: а) поняття, що виражають ставлення суб'єкта до предмета повідомлення (суб'єктивність, опора, евіденційність, оцінка, модальність, афект, інтенсивність, персональний стиль); б) поняття, які виражають ставлення суб'єкта до співрозмовника (-ів) (позиція, узгодження, самопозиціонування). Позиція суб'єкта дискурсивної діяльності – це дискурсивний конструкт, який об'єднує всі перераховані категорії і уможливує їх розгляд в соціальному контексті. Згідно з визначенням американського соціолінгвіста Дж. Дю Буа, станс – це «публічний акт соціальних акторів, який реалізується в діалозі за допомогою таких комунікативних засобів, як мова, жести й інші символічні форми, та за допомогою актуалізації якого